

POSTGUERRA

Doro Balaguer

Quan es va acabar la Guerra Civil jo tenia set o vuit anys. Puc recordar alguna cosa d'aquells dies i encara tinc present alguna imatge que em va commoure particularment. Entre els esdeveniments que més em van impressionar potser hi ha els crits i l'entusiasme manifestat pels qui aclamaven els vencedors, que arribaven a l'actual plaça de l'Ajuntament de València en camions plens de banderes i boines roges; i d'altra banda, pel carrer de Sant Vicent, la desfilada dels soldats vençuts camí de la presó. Malgrat aquell contrast entre victòria i derrota, entre exaltació i ràbia, crec que en general a València es visqueren aquells dies amb alleujament i alegria pel desitjat final.

Molt aviat, tanmateix, les notícies de la brutal repressió i la tragèdia que continuava després d'acabada la guerra, que s'estava decidint i posant en pràctica la liquidació dels qui no havien secundat el colp militar, dels qui havien respectat la legalitat, determinaren que molta gent fugira i que s'iniciara un dels exilis més dramàtics i massius dels que s'havien produït fins aleshores. Es va instal·lar el terror, i la persecució va arribar a extrems impensables en àmbits distants de les idees polítiques o ideològiques, fins arribar a simplement les idees. Calia abandonar-les i per tant abandonar les activitats culturals, científiques, artístiques o intel·lectuals de qualsevol mena. I calia amagar-se o fugir si s'havia format part d'alguna entitat que tinguera relació amb la investigació científica, la medicina, la docència, la pràctica artística, les professions liberals o si s'havia col·laborat amb grups o moviments intel·lectuals o associacions culturals. Hom pot dir que la cultura i la ciència, que havien experimentat un cert impuls i un cert vigor, van desaparèixer.

Limitant-me al que jo puga conèixer amb més proximitat: l'ambient artístic de pintors i escultors valencians; és conegut el tall que va produir la guerra en els moviments i en les inquietuds del que s'ha pogut considerar com l'avantguarda valenciana dels anys trenta. Va ser impossible reiniciar els projectes, les inquietuds i els treballs en l'ambient cultural i artístic de postguerra, obscur i miserable. Els intents que portaren

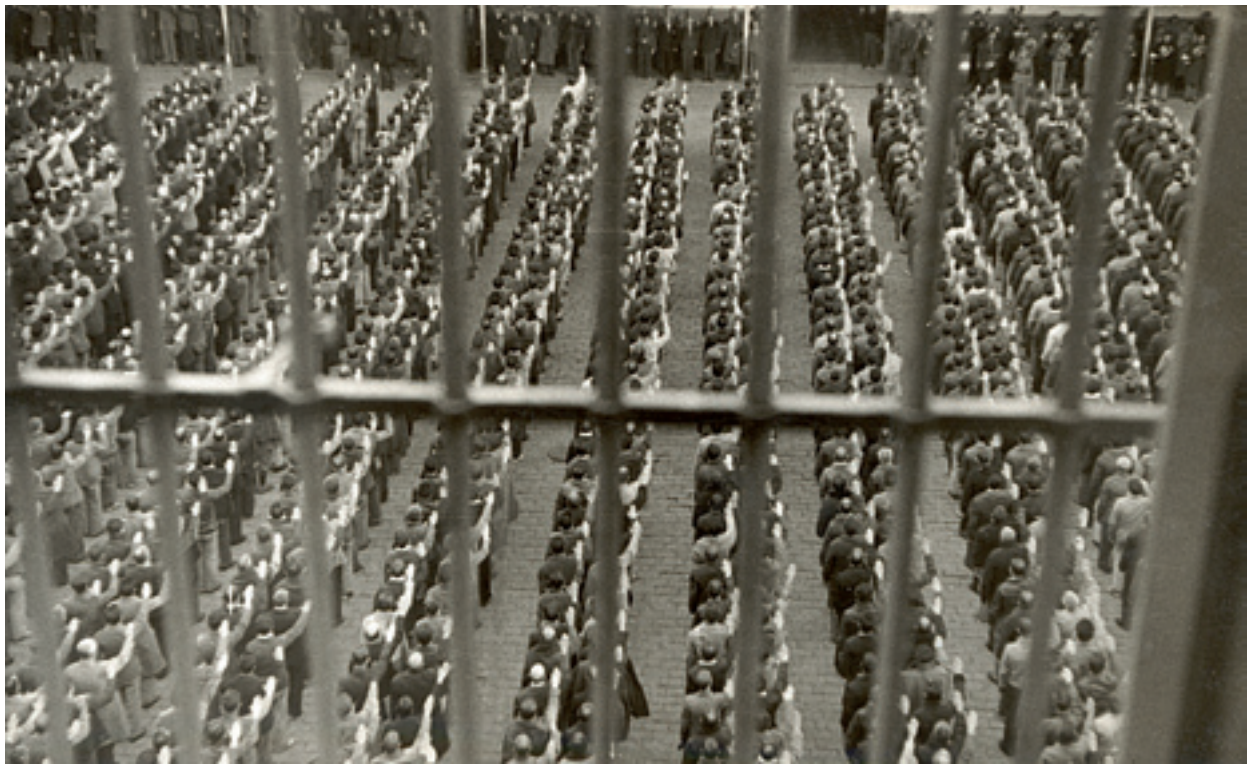

© Doro Balaguer

**«LA DIMENSIÓ D'AQUELL
GRAN DESTERRAMENT
EXPLICA LES
CONSEQÜÈNCIES DEL GRAN
BUIIT CULTURAL I CIENTÍFIC
QUE ES VA PRODUIR
AQUELLS ANYS»**

alguns artistes plàstics a incorporar-se a les tendències del seu temps no es van poder repetir. Molts dels artistes capdavanters d'aquells moviments es van exiliar o van patir la repressió. Altres no podien ni intentar-ho per les dificultats que van trobar per exercir les seues propostes en acabar-se la guerra. Ho impedia la situació material en què quedaren, la impossibilitat de desenvolupar les seues idees amb

la llibertat necessària, o l'aïllament que suportaren per falta d'informació i coneixement del que es feia pel món. Fins que no passaren més de vint anys no es va mirar amb algun interès la modernitat i van ser ja altres protagonistes els qui es posaren al dia amb les seues obres. La generació anterior a la guerra, amagada, empresonada o exiliada, amb escasses excepcions, va quedar disgregada

© Biblioteca Valenciana

Presos republicans al Monestir de Sant Miquel dels Reis de València.

i sense altres opcions que l'abandó de l'ofici o la dedicació a treballs comercials. El destí dels que van poder fugir va tenir diferents resultats, a l'hora de superar la incertesa, segons les circumstàncies de cadascú.

En termes generals l'etapa republicana va significar una modernització de les idees afavorida per uns espais de llibertat, desconeguts fins aleshores; modernització que afectava la vida política, la cultura, les iniciatives relacionades amb els costums i els prejudicis, les aspiracions a superar l'endarreriment d'una societat que volia convertir-se en contemporània. En la postguerra aquelles aspiracions van ser substituïdes per una repressió política i social, així mateix desconeguda fins aleshores, que va reinstal·lar l'obscurantisme i el clericalisme de sempre, aturant qualsevol intent de modernització en les idees de creació literària i artística o d'investigació científica. Per haver de fugir d'aquest ambient ni tan sols calia estar perseguit o reprimat, perquè s'havia fet irrespirable, i per a alguns intel·lectuals i professionals resultava massa inhòspit per desenvolupar els seus treballs. Havien de recercar la llibertat necessària per a la seua activitat i hagueren de marxar a l'exili. La dimensió d'aquell gran desterrament resulta proporcional (i en bona part la causa) a la gran mediocritat existent en la societat espanyola i explica les conseqüències del gran buit cultural i científic que es va produir aquells anys. No sabrem mai la incidència que les

idees i les tasques dels qui s'exiliaren, o dels qui es paralitzaren, haurien representat en circumstàncies de normalitat en la seua terra, però sí que podem imaginar una pèrdua irreparable pels resultats de les seues aportacions, reconegudament brillants, en les terres que els van acollir.

Sortir d'una situació de defalliment, de postració, que arribe a deteriorar activitats essencials, deu ser molt complicat i la recuperació molt difícil quan alguns sectors polítics i socials encara s'hi oposen. Potser queden entre nosaltres massa adherències de postguerra en les idees i les actituds. Sobretot en les mentalitats. De vegades pense seriosament que en els trenta anys que portem d'actual democràcia encara no hem arribat, en termes relatius, als nivells de llibertat i de progrés abastats els primers anys republicans. I no sé si hi arribarem. ☺

Doro Balaguer (València, 1931), pintor i intel·lectual valencià. Va començar els seus estudis de belles arts a l'Acadèmia Sant Carles i, més tard, a París. Va ser en aquella època, a finals dels anys cinquanta, quan va començar a involucrar-se en activitats d'oposició al franquisme, per les quals va ser empresonat el 1959. Aquest fet, però, no va fer que deixara de participar en la vida cultural i política valenciana intentant obrir espais de llibertat i normalitat. Una activitat que no va cessar amb l'arribada de la democràcia. En 2001, la Universitat de València li va concedir la Medalla de la Universitat, i el va definir com «un símbol i un referent tant de les idees d'esquerra compromeses amb el País Valencià com d'una manera honesta, cívica i crítica d'entendre la política, així com d'una idea de la cultura com a pràctica de la llibertat».

